

EUFOR:

PROMJENA SIGURNOSNIH ARANŽMANA U BOSNI I HERCEGOVINI

I. SAŽETAK

Odlukom koju su pozdravile zemlje članice obiju organizacija, NATO je na svom summitu od 28. i 29. juna 2004 najavio da će Stabilizacijske snage (SFOR) u Bosni i Hercegovini (BiH), koje predvodi Sjeveroatlanski savez, biti do kraja 2004. zamijenjene trupama za održavanje mira kojima će rukovoditi Europska Unija (EU). Motivi za ovakvu promjenu, međutim, imaju manje veze sa stvarnom sigurnosnom situacijom u BiH a više s nastojanjem EU da potvrdi svoj kredibilitet u sferi sigurnosti, te sa željom Sjedinjenih Američkih Država (SAD) da proglase uspješno okončanom makar jednu od svojih dugoročnih vojnih misija u svijetu. Prenos ovlasti s NATO-a na EU dolazi u vrijeme kada se širi region Balkana suočava sa značajnim sigurnosnim izazovima.

Da se transfer odgovornosti ne bi pokazao preuranjenim neka ozbiljna pitanja se moraju riješiti u periodu tranzicije ovlasti od jedne ka drugoj organizaciji. U BiH su se mnoge stvari promijenile od 1995; umjesto razdvajanja zaraćenih strana, što je bio ključni zadatak misije NATO-a, glavni sigurnosni izazovi danas su krijumčarenje oružja, privođenje pravdi ratnih zločinaca, aktivnosti ekstremnih religijskih grupa i sigurnost granica. Mandat EUFOR bi trebao odražavati ovu novu realnost. Moraju se uspostaviti jasne linije nadležnosti s drugim operacijama EU u BiH, naročito s Policijskom misijom EU (EUPM), a preklapanja ovlasti moraju se izbjeći i u saradnji s novim uredom NATO-a, te s odvojenim stacioniranjem trupa SAD u BiH - koje će biti izvršeno na osnovu bilateralnog sporazuma sa bosanskim vlastima.

Neizvjesnost u vezi s finalnim statusom Kosova (gorućim pitanjem koje bi međunarodna zajednica trebala razmatrati sredinom 2005), te problemi u privremeno sklopljenoj državnoj zajednici Srbije i Crne Gore nastaviti će da stimuliraju maštarije ekstremista, posebno onih među Srbima koji bi željeli

otcjepljenje Republike Srpske od BiH. Mada kandidat ekstremno desne Radikalne stranke Tomislav Nikolić nije pobjedio na predsjedničkim izborima u Srbiji 27. juna 2004, za njega je, ipak, glasalo skoro pola birača koji su izašli na izbore. Ovako masovna podrška nacionalističkoj desnici nagovještava da još uvijek postoje potencijali za izazivanje nestabilnosti u regiji.

II. UVOD

Na summitu 28. i 29. juna 2004 u Istanbulu, NATO je najavio da će do kraja godine vojne snage Europske unije (EUFOR) zamijeniti Stabilizacijske snage (SFOR) u BiH i postati organizacija koja ima primarnu odgovornost za osiguranje mira u Bosni i Hercegovini (BiH) u skladu s aneksima 1A i AB Daytonskog mirovnog sporazuma (GFAP).¹ Ovo će, od kraja rata do danas, biti daleko najznačajnija promjena u međunarodnom prisustvu u BiH. Uporedo s misijom EUFOR-a, NATO će uspostaviti manji štab u Sarajevu koji će pružati savjetodavne usluge u reformi odbrane, te imati određenu ulogu u anti-terorističkim aktivnostima, hvatanju ratnih zločinaca i razmjeni obavještajnih podataka s EU.²

NATO-om predvođena vojna misija bila je najuspješniji segment međunarodnog prisustva u BiH i smatrala se najsnažnijom garancijom da se rat na ovom prostoru više ne može ponoviti. Odlazak Sjeveroatlanskog saveza i njegova zamjena EUFOR-om odražava ubjeđenje, koje preovlađuje kako u

¹ Puni naziv Daytonskog mirovnog sporazuma je: Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini (skraćena GFAP od engl. General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina). Sporazum je dogovoren u Daytonu, država Ohajo (SAD) 21. novembra 1995, a potpisan je u Parizu 14. decembra 1995.

² Za detalje u vezi predložene uloge NATO-ovog štaba u Sarajevu, pogledati Istanbul Summit Communique, 28. juni 2004, paragraf 8.

Briselu tako i u Washingtonu, da je, s jedne strane, sigurnosna situacija u BiH bitno unaprijeđena i da više ne nalaže snažno prisustvo NATO-a, te s druge strane, da su vojne sposobnosti EU dovoljno razvijene, te da EU može preuzeti vodeću ulogu u sređivanju problema u svom dvorištu. Promjena u vodstvu vojne misije u BiH reflektira i uvjerenje da su svrgavanjem s vlasti srbijanskog diktatora Slobodana Miloševića 5. oktobra 2000 bitno umanjene prijetnje regionalnoj sigurnosti.

Ipak, preuzimanje misije od NATO-a u BiH neće biti lako i, uistinu, zahtijeva uvježbavanje uz praktičan rad za još uvijek nastajuću Europsku zajedničku sigurnosnu i vanjsku politiku (ESDP). Već sada se, naročito u Washingtonu, izražavaju nedoumice u vezi sa sposobnošću slabo-financiranih i daleko-od-integriranih armija zemalja članica EU za vođenje komplicirane vojne i policijske misije u BiH. Osim toga, reputacija glavnih europskih sila unutar BiH je i dalje jako loša primarno zbog njihovih neslavnih aktivnosti tokom rata 1992-95, kada su Europljani osiguravali komandante i glavninu trupa za zaštitne snage Ujedinjenih naroda (UNPROFOR). Uz sve to, EU je i sama u problemima zbog velikog proširenja sa 15 na 25 članova i suočava se sa zadatkom ratifikacije i provedbe svog ambicioznog ustava u vrijeme očito rastućeg Euro-skepticizma.

Promjena uloga u međunarodnim sigurnosnim strukturama u BiH dolazi u vrijeme značajnih neizvjesnosti. Tokom 2005. očekuje se nekoliko potencijalno destabilizirajućih događaja na Balkanu. Šestočlana Kontakt Grupa³ obećala je reviziju finalnog statusa Kosova sredinom 2005, ukoliko institucije Kosovo adekvatno zadovolje set standarda za valjano upravljanje.⁴ Bez obzira da li će razgovori o finalnom statusu početi sredinom 2005, čini se izvjesnim da će biti sve više poziva iz Beograda da se sudbina Kosova direktno veže sa budućim statusom Republike Srpske (RS) -- odnosno da se Srbiji "kompenzira" budući gubitak Kosova dijelom teritorije u BiH. Ovo pogotovu imajući na umu preovlađujuću atmosferu u kojoj srpska politika postaje sve ekstremnija a njeni preostali regioni sve udaljeniji od centralne vlasti. Državni parlament Srbije i Crne Gore će se, čini se, raspasti -- direktni izbori za parlament državne zajednice SCG bi se trebali održati u prvoj polovini 2005, no moguće je da politički lideri neće željeti da

troše previše energije na izbore u tijelo koje će još kratko postojati. Generalno govoreći, u centru pažnje u narednom periodu bit će krhka ustavna rješenja koja trenutno postoje u regionu.

Unutar BiH, tekući proces suštinskih reformi će vjerovatno doći u odsudnu fazu tokom 2005. Ili će BiH dobiti i razviti državne strukture neophodne za funkcionalnu, ekonomičnu i Europskoj uniji kompatibilnu vladavinu, ili će BiH biti osuđena na dugoročnu agoniju i destabilizirajući period sumraka svoje državnosti. Ukoliko se uspješno provedu, obećavajući zakoni kojima se uspostavlja državno upravljanje u sferi odbrane, obavještajnih poslova, policije i indirektnog oporezivanja trebali bi BiH dovesti na put ka članstvu u EU i NATO-u. Ipak, novouspostavljene institucije na državnom nivou bit će tokom 2005 još uvijek slabe i nepouzidane.

Da bi se osigurao razvoj državnih institucija -- te da bi doskorašnji neprijatelji postigli konsensus o zajedničkoj budućnosti -- BiH će još uvijek trebati pomoć kredibilnih međunarodnih institucija. I EU i SAD prihvaćaju ovakav zaključak. Ipak, njihovi su interesi i prioriteti različiti i širi od onih u Sarajevu. Brisel na Bosnu gleda kao na zgodni pokusni laboratorij za razvoj svoje zajedničke vanjske i sigurnosne politike; Washington -- kao na potencijalni front u ratu protiv terorizma. Nijedan od ovih pristupa nužno ne osigurava da će međunarodna zajednica uzeti u obzir potrebe i interese BiH kada bude formulirala politiku u regionu.

Ovaj kratki izvještaj želi skrenuti pažnju na neke od rizika preovlađujućeg promišljanja o BiH. Autoritativno međunarodno prisustvo, kako vojno tako i civilno, ostaje od suštinske važnosti za obuzdavanje recidivističkih elemenata, sprječavanje izbijanja novih nereda u regionu i osiguranje pune provedbe suštinskih strukturalnih reformi koje se trenutno razmatraju.

III. RAZLIČITE VIZIJE: BRISEL, WASHINGTON I SARAJEVO

A. POGLED IZ WASHINGTONA

Članice NATO-a su o dokinuću vojne misije u Bosni počele raspravljati odmah nakon potpisivanja Daytonskog mirovnog ugovora. U aneksu 1A izričito je navedeno da će prva NATO-om predvođena misija -- Snage za provedbu mira (IFOR) -- svoj mandat okončati nakon godinu dana. Ovakav tekst sporazuma

³ Kontakt Grupu čine: SAD, Rusija, Velika Britanija, Francuska, Njemačka i Italija.

⁴ Pogledati u vezi s ovim Izvještaj ICG Ureda za Europu broj 155, *Collapse in Kosovo*, 22. april 2004.

napravljen je prvenstveno da bi se tokom izborne 1996 godine pobrinulo za interne američke političke trendove koji su diktirali izbjegavanje bilo kakve dugoročne vojne misije u inozemstvu. Nakon te prve godine, NATO je smanjio broj vojnika i promijenio naziv misije u Snage za stabilizaciju (SFOR), ali izvan toga nije napravio neke značajnije izmjene.

Pritisak da se dodatno smanji broj vojnika NATO-a u BiH dolazio je od samog početka misije kako iz Washingtona tako i iz Brisela. Niko posebno ne voli troškove koji proizlaze iz dugoročnog stacioniranja vojnika kao ni s tim povezano rasipanje tehničkih i ljudskih resursa koji su potrebni u drugim zonama. "Rat protiv terorizma" usmjerio je prioritete Amerike i njenih najbližih saveznika ka Afganistanu i Iraku. Mnogi zvaničnici SAD i EU vjeruje da je SFOR završio svoje glavne vojne zadatke u BiH. Zaraćene vojske su davno razdvojene, skladišta teškog oružja se redovno kontroliraju, a bivši neprijatelji su čak kreirali i zajedničku komandnu strukturu nad lokalnim vojnim snagama.⁵

Sa protekom vremena, broj stranih vojnika se ubrzano smanjivao, od 60.000 koliko ih je bilo krajem 1995, do 7.000 koliko ih ima sredinom 2004. Uprkos sloganu "zajedno smo ušli, zajedno ćemo izaći" iz BiH, s kojim je počela NATO misija, SAD su svoj udio u trupama smanjile sa 33 postotka na svega 13 procenata.⁶

Administracija predsjednika Busha nije krila svoju nevoljkost spram uključivanja NATO-a u projekte izradnje države u BiH i konstantno je vršila pritisak da se misija okonča. No, u kontekstu strateškog američkog cilja -- da osigura da slaba država u BiH ne predstavlja trajnu opasnost za europske i transatlanske institucije -- za SAD je bilo značajno da osigura uspješnost svojih političkih investicija u regionu.⁷ Ovo je nametalo potrebu da se osiguraju

garancije da postignuća u uspostavi mira i sigurnosti neće biti izgubljena kada se SAD jednom povuče iz regiona.⁸ SAD su u EU pronašle partnera koji želi preuzeti misiju u BiH, ali su rezerve o vojnim sposobnostima tog partnera -- kao i, u posljednje vrijeme, generalno opterećeni odnosi transatlanskih saveznika -- prouzročili odgađanje prenosa ovlasti u nekoliko navrata.⁹

I sadašnji plan o prenosu ovlasti na EU reflektira staru rezerviranost. Iako će NATO-om predvođena misija očuvanja mira prestati, NATO će otvoriti svoj "štab" u Bosni, čija će glavna funkcija biti da osigura savjetodavne usluge bosanskim vlastima u sferi daljih reformi sistema odbrane. NATO će imati određenu ulogu u borbi protiv terorizma a pružat će i podršku Međunarodnom sudu za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji (Haškom sudu) u vezi sa hapšenjem osoba osumnjičenih za ratne zločine. NATO je, također, prihvatio obavezu da dijeli informacije obavještajne naravi sa misijom EU. U ranim komentarima u vezi s najavljenim promjenama ovlasti, državni sekretar za odbranu SAD-a Donald Rumsfeld izjavio je kako će EU imati "jasno drugačiju misiju" od one koju je imao SFOR,¹⁰ te da će ona biti "manje vojna i, u svom usmjerenju, više policijska misija".¹¹ Američki

---

najvažniji spriječavanje formiranja islamske države u centru Bosne, čega su se pribojavali određeni krugovi u Washingtonu u slučaju da je dopuštena etnička podjela BiH. O ovome pogledati prezentaciju Daniala Serwera, "The Balkans: From American to European Leadership". Prezentacija je dostupna na www.usip.org

⁸ ICG je uvijek bio među onima koji su se snažno protivili preuranjenom povlačenju snaga SAD iz BiH. Pogledati ICG izvještaj broj 110, *No Early Exit: NATO's Continuing Challenge in Bosnia*, 22 maj 2001.

⁹ Odluka o prenosu ovlasti na EU očekivala se na NATO summitu u Madridu sredinom 2003, no zbog poteškoća u postizanju konsensusa između američkog ministarstva za vanjske poslove (Department of State) i ministarstva odbrane (Pentagon), kao i zbog trzavica oko Francusko-Njemačke inicijative za kreiranja posebnih vojnih snaga EU, odluka je odložena.

¹⁰ Državni sekretar za odbranu SAD-a, Donald Rumsfeld, tokom razgovora s europskim novinarima za vrijeme godišnjeg susreta ministara odbrane zemalja članica NATO-a u Minhenu, 6. februara 2004. Transkript razgovora dostupan na <http://lists.state.gov/SCRIPTS/WA-USIAINFO.EXE?A2=ind0402b&L=WF-EUROPE&P=R1167>

¹¹ Državni sekretar za odbranu SAD-a, Donald Rumsfeld, na zajedničkoj konferenciji za novinare sa premijerom Hrvatske Ivom Sanaderom, 8. februara 2004. Transkript s ove konferencije dostupan je na <http://lists.state.gov/SCRIPTS/>

---

⁵ Komisija za reformu odbrane, koju je ustanovio Visoki predstavnik, predložila je zakone o državnoj komandi i kontroli vojnih snaga u Bosni i Hercegovini u septembru 2003. Novi Zakon o odbrani, koji je usvojio sve preporuke Komisije u vezi državnog ministarstva odbrane i zajedničke komandne strukture, usvojen je u Parlamentu BiH 1. decembra 2003. Ipak, zajednička vojna komanda još uvijek stvarno ne provodi svoje ovlasti širom BiH.

⁶ Na početku je od 60.000 stranih vojnika njih čak 20.000 bilo iz SAD. Sredinom 2004 broj vojnika SFOR-a smanjen je na oko 7.000 od čega je svega 900 Amerikanaca.

⁷ Pojedini analitičari iznose stav da SAD nemaju jasnog interesa u BiH, te da je do angažmana SAD-a u BiH došlo zbog kombinacije sekundarnih interesa, od kojih je

ambasador u Bosni, Clifford Bond, kazao je lokalnim novinama da će misije NATO-a i EU biti jasno razdvojene, te da će NATO biti uključen u operacije koje zahtijevaju logističke, obavještajne i vojne kapacitete koje EUFOR neće imati.¹²

Ovakve izjave sugeriraju da SAD namjeravaju urediti odnose tako da nova misija NATO-a ima superiornu poziciju u odnosu na EUFOR. Prema trenutnim planovima, predviđa se postojanje štaba s oko 300 američkih i oko 100 ne-američkih vojnih i civilnih uposlenika, koji će biti fokusirani na prikupljanje obavještajnih podataka za tri glavna zadatka NATO-a. Postoji mogućnost da, na osnovu bilateralnog sporazuma s vlastima u BiH, vlada SAD rasporedi do 1000 američkih vojnika u vojnu bazu u Tuzli.¹³ Dakle, umjesto da smanji broj stranih vojnika u BiH, prenos ovlasti će zapravo uvećati njihov broj budući da će EUFOR zamijeniti SFOR jednakim brojem vojnika.¹⁴

B. POGLED IZ BRISELA

Zvaničnici EU uvijek su insistirali kako na važnosti EUFOR-a za BiH, tako -- ili možda čak i više -- na značaju njegove misije za razvijajuću Europsku sigurnosnu i vanjsku politiku (ESDP). Već od prvih najava ove misije, predstavnici EU su naglašavali da će EUFOR biti najmanje jednako opremljen, efikasan i posvećen problemima u BiH koliko je to bio i SFOR.

Uprkos ovim ambicioznim izjavama, prve službene najave misije nagovještavale su da EU dizajnira mandat za "meku" vojnu visiju u BiH. Izvještaj koji je po prvi put otkrio neke specifičnosti misije predstavio je Visoki predstavnik Europske Unije Javier Solana na sastanku Europskog Vijeća 23.

WA-USIAINFO.EXE?A2=ind0402b&L=WF-EUROPE&P=R2760

¹² Pogledati interview s ambasadorom Bondom u "Ne znam odkud informacija da je Karadžić u Beogradu", *Oslobođenje*, 14. februar 2004.

¹³ Predsjedništvo BiH je, na sjednici održanoj 12 februara 2004, formalno zatražilo od vlasti SAD da razmotre zadržavanje neke od baza u BiH. Vidjeti "Demineri iz BiH idu u Irak", *Oslobođenje*, 13. februar 2004. Ambasada SAD je pozdravila ovakve prijedloge. Pogledati "Ambasada SAD očekuje detaljnije prijedloge", *Dnevni Avaz*, 14. februar 2004. Čini se da vlasti SAD ozbiljno razmatraju ovu opciju. ICG interview s visokim zvaničnikom SAD.

¹⁴ SAD će, također, možda uvećati a ne smanjiti broj svojih vojnika u BiH.

februara 2004. Izvještaj je sugerirao da će se EUFOR fokusirati samo na organizirani kriminal u BiH, a i to primarno u smislu monitoringa bosanskih organa reda koji će obavljati sve potrebne poslove. Zabrinjavajući implicitni zaključak sugerirao je da je EU dizajnirala misiju rukovođena primarno željom za uspjehom, te je u tom smislu nastojala izbjeći većinu teških poslova na terenu.¹⁵

Sigurnosna Strategija EU, usvojena 12 decembra 2003, isključuje mogućnost velikog vojnog napada na teritorij EU i identifikira pet glavnih prijetnji sigurnosti europskog kontinenta: 1) terorizam, 2) gomilanje oružja za masovno uništenje, 3) regionalne sukobe, 4) slabe države i 5) organizirani kriminal.¹⁶ EU je odlučila da se u Bosni fokusira isključivo na organizirani kriminal, iako se većina od pet sigurnosnih izazova teoretički može odnositi na BiH. Do danas, nijedan zvaničnik EU nije pojasnio zašto su ostale četiri kategorije ignorirane. Izvještaj od 23 februara nije osigurao komparativne indikatore o organiziranom kriminalu u BiH i ostalim zemljama regiona koji bi pokazali koliko je ovaj problem ozbiljan i zašto bi on morao biti fokus vojne misije EU.

Izvještaj od 23. februara predstavio je određene modele kako bi EU preferirala da obavlja ovako usko definiranu misiju. U dotaknutom izvještaju navedeni su, naime, mogući zadaci vojnika EU u BiH koji su se, uglavnom, svodili da promatranje i pružanje podrške lokalnim snagama u njihovim operacijama protiv organiziranog kriminala. EU u BiH već ima dvije misije koje se svode na monitoring u sigurnosno-policijskim sferama -- Misiju europskih promatrača (EUMM), te Europsku policijsku misiju (EUPM). Čemu dodatni monitoring? Zar nije vrijeme za akciju? Brisel, čini se, uopće nije zainteresiran za gradnju Europske imperije za šta ga se ponekad optužuje¹⁷; u Bosni se, izgleda, željelo samo misiju koja bi svojim neambiciozno postavljenim mandatom garantirala uspjeh EU ma šta se dešavalo na terenu.

---

¹⁵ Izvještaj Javiera Solane, Generalnog Sekretara Europskog Vijeća i Visokog predstavnika za zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku EU o mogućem raspoređivanju snaga EU u BiH, Brisel, 23. februar 2004.

¹⁶ Tekst Sigurnosne strategije EU dostupan je na www.europa.eu.int

¹⁷ Pogledati Patrick Moore, "Bosnia: 'Yankee go home'", Radio Free Europe/Radio Liberty Balkan Report Vol. 8, No. 9, 5. mart 2004.

Ipak, neke stvari su se promjenile nabolje otkako su NATO i EU predstavili svoja inicijalna gledišta na nove uloge koje bi ove organizacije trebale igrati u BiH. Obje su organizacije nastojale ispraviti široko rasprostranjeno uvjerenje po kojem one u BiH neće jedna drugu dopunjavati, već će BiH koristiti kao teren za međusobno nadmetanje. EU je pripremila dokument pod nazivom "Generalni Koncept" koji sadrži detalje u vezi s planiranom misijom. Ovaj je dokument, kako se približavao datum Istanbulskeg summita, nekoliko puta doradivan. Iako dokument predstavlja službenu tajnu, izvori ICG-a kazali su da on opisuje misiju EU u bitno širim okvirima od prvobitno planiranih.¹⁸

Prema ovim novim planovima, EUFOR će preuzeti većinu ovlasti i odgovornosti od SFOR-a. Ovo znači da će EUFOR biti zadužen za "osiguranje mira i bezbjednog okruženja" u BiH, kako se to navodi u aneksu 1A Daytonskog mirovnog sporazuma, što je, ako se interpretira unutar sadašnjih parametara, uistinu bitno širi mandat od onog kojeg opisuje ranije pomenuti izvještaj EU od 23 februara. U kontaktima ICG-a sa međunarodnim zvaničnicima potvrđeno je da će vojni kontingent EUFOR-a brojati 7.000 vojnika -- upravo onoliko koliko ih ima u odlazećem SFOR-u, primarno da bi se prenijela jasna poruka da će ovo biti jednako robusna vojna sila.

EUFOR će biti organiziran na sličan način kao što je to bio slučaj kod SFOR-a, kroz tri glavna geografska sektora. Očekuje se da će EUFOR nastaviti sa svim trenutnim zadacima SFOR-a, uključujući i progon ratnih zločinaca. Ovaj posao, koji je izvorno bio planiran da bude pod ekskluzivnom nadležnošću novog NATO štaba u BiH, bit će, dakle, podijeljen: NATO, i primarno SAD, će aktivno tragati za osobama osumnjičenim za ratne zločine, dok će ih EUFOR hapsiti ukoliko na njih naiđe tokom svojih redovnih patrola i drugih poslova. Slično sadašnjem aranžmanu SFOR-a, svaki od velikih nacionalnih kontingenata unutar EUFOR-a imat će svoju jedinicu za obavještajne poslove, dok će na nivou glavnog štaba EUFOR-a postojati zajednički obavještajni centar.¹⁹

Kao moguću prednost nove misije, zvaničnici EU ukazuju na jednu karakteristiku koja je nedostajala u mandatu SFOR-a: EUFOR će biti obavezan da

podržava civilnu implementaciju Daytonskog mirovnog sporazuma. Ovo znači da će Ured Visokog predstavnika (OHR) davati političke smjernice EUFOR-u u BiH i biti ovlašten da zatraži intervenciju međunarodnih vojnih snaga u situacijama kada to ocijeni potrebnim. U jednom trenutku Visoki predstavnik bi mogao postati isključivo Specijalni predstavnik EU koji će koordinirati sve aspekte (vojne, policijske, ekonomske) uključenosti EU u BiH, umjesto sadašnjeg kompliciranog lanca odgovornosti koji uključuje Vijeće sigurnosti UN-a, Vijeće za implementaciju mira i Kontakt Grupu. Time bi se konačno dovršio proces prenosa pune odgovornosti za provedbu mira u BiH na Evropsku Uniju.²⁰

Nasuprot intervencijama NATO-a, koje su se najvećim dijelom oslanjale na prijetnju vojnom silom, prilikom upravljanja krizama EU može, također, uključiti i ciljanu ekonomsku pomoć ili sankcije. Evropski zvaničnici tvrde da -- nasuprot disciplinskim mjerama NATO-a koje uključuju "isključivo batinu" -- EU posjeduje fleksibilnost za primjenu pristupa koji uključuje "i batinu i mrkvu" (engl. stick and carrot).²¹ U teoriji ovo, uistinu, zvuči kao napredak. Ipak, u praksi je ovaj pristup bilo po pravilu teško primjeniti prije svega zbog činjenice da EU u osjetljivim pitanjima još uvijek teško formulira i primjenjuje zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku.²² Dodatno prisustvo vojne komponente već postojećem prisustvu EU u tom smislu neće donijeti bitne promjene.²³

Sagovornici ICG-a iz EU uključeni u pripremu misije EUFOR-a kazali su da postoje bitna razilaženja u pogledima o tome kako koristiti Integriranu policijsku jedinicu (IPU) EUFOR-a. IPU je zamišljena kao "udarna pesnica" kontingenta EUFOR-a; čini se, stoga, primjerenim da takvu

¹⁸ ICG intervjui s vojnim i civilnim zvaničnicima EU i SAD u Sarajevu i Briselu.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Za diskusiju o budućnosti EU u BiH, pogledati debatu između Geralda Knausa, iz Evropske inicijative za stabilnost, i Nicholasa Whytea, iz Međunarodne krizne grupe, u izdanju *Revije NATO-a* za ljeto 2004. Tekst dostupan na: www.nato.int/docu/review.htm.

²¹ ICG intervjui sa zvaničnicima EU i zemalja članica, Sarajevo i Brisel.

²² O mogućnostima EU da sama upravlja krizama na Balkanu, pogledati Morton Abramowitz, "Can the EU hack the Balkans?", *Foreign Affairs*, 1. septembar 2002.

²³ ICG intervjui sa zvaničnicima EU i zemalja članica, Sarajevo i Brisel.

jedinicu trebaju sačinjavati elitne trupe komandosa.²⁴ No, dok neki od uključenih u debatu o planovima za ove snage podržavaju ovakav koncept i žele da IPU predvodi posebno osjetljive istrage i operacije, drugi vjeruju da bi IPU trebao samo pružati podršku lokalnim vojnim i policijskim snagama.

Najveći problem EU je, međutim, vezan za naslijeđe onog što ona predstavlja i na tome se u kratkom roku ne može puno uraditi. Veliki broj građana BiH nije impresioniran ambicioznom retorikom koja se ovih dana može čuti iz Brisela; oni se s ogorčenjem sjećaju da je ministar za vanjske poslove predsjednišva EU (u to vrijeme zvaničnik iz Luxemburga) objavio 1991, u vrijeme kada se međunarodna zajednica po prvi put počela nositi s problemima koje je donio raspad Jugoslavije, da je nastupilo "vrijeme Europe", što je deklaracija koja još uvijek progona politiku EU. Uistinu, europska politička impotencija u suočavanju s balkanskom krizom početkom 1990-ih bila je jedan od značajnijih motivirajućih faktora za razvoj zajedničke vanjske i sigurnosne politike.

Stvari su se vremenom promijenile, posebno kada je riječ o institucijama EU, čije su se vanjskopolitičke sposobnosti razvile do nivoa koji su bili nezamislivi i 1999, a kamoli 1995. Uspješna vojna misija EU u Bosni značajno će ojačati pozitivan imidž Europljana u operacijama održanja mira a moguće i u operacijama uspostavljanja mira. No, praktična posljedica historijskog opterećenja zbog ranijih balkanskih propusta za EUFOR se sastoji u imperativu da mora biti spreman da opovrgne nadanja onih koji očekuju da dolazak EU vojske u BiH znači povratak vremena kada UNPROFOR nije bio sposoban da spriječi tragediju u BiH.

C. PREKLAPANJA NADLEŽNOSTI I MOGUĆE TRZAVICE?

EUFOR planira djelovati, kao što to trenutno čini SFOR, protiv svih elemenata uključenih u anti-Daytonske aktivnosti, što uključuje i ostatke radikalnih islamskih grupa u BiH. Osim toga, komandant EUFOR bit će zadužen za provjeru viših oficira prilikom njihovog unaprijeđenja u lokalnim

armijama u BiH, što je dio reforme odbrane. Drugim riječima, EUFOR će biti uključen u sve tri aktivnosti (borba protiv terorizma, progon ratnih zločinaca i reforma odbrane) koje su originalno bile zamišljene kao isključiva odgovornost NATO štaba u BiH.

Zvaničnici EU tvrde da je nemoguće predvidjeti sve situacije u kojima bi se nadležnosti NATO-a i EUFOR-a mogle preklapati, ali očekuju da će svi eventualni nesporazumi biti rješavani u duhu saradnje i međusobne podrške, te da dvije organizacije nikako neće biti konkurencija jedna drugoj u BiH. Komandant EUFOR-a bit će general sa dvije zvjezdice (u početku oficir iz Velike Britanije), dok će štabom NATO-a rukovoditi američki general s jednom zvjezdicom. Dvije će misije, ipak, biti odvojene i između njih neće postojati hijerarhijska relacija, a od njihovih se komandanata očekuje da saraduju na dnevnoj osnovi. Očekuje se da će obje komande biti stacionirane u postojećoj glavnoj komandi SFOR-a, u sarajevskom predgrađu Butmir. Ukoliko se pojavi bilo kakav problem u odnosima dviju komandi u BiH on će biti rješavan na nivou regionalne komande NATO-a u Napulju, koja će -- na bazi aranžmana "Berlin plus"²⁵ -- biti neposredno nadređena komanda za obje misije.

Iako svi potvrđuju privrženost principima saradnje i međusobne podrške, u privatnim razgovorima i američki kao i zvaničnici EU otkrivaju svoje predrasude. Amerikanci ukazuju na globalnu vojnu moć SAD kao ključni faktor koji će garantirati Washingtonu da u svim mogućim nesporazumima sa EU u BiH ima zadnju riječ. S druge strane, zvaničnici EU ukazuju na činjenicu da će u BiH biti 7.000 europskih vojnika naspram daleko manjeg broja vojnika iz SAD-a kao na odlučujućim argumenat koji bi trebao odgovoriti ko će voditi glavnu riječ u BiH. Očekuje se da NATO napravi izvedbeni plan za uspostavljanje svog štaba, što je dokument koji bi (jednako detaljno kao "Generalni Koncept" za misiju EUFOR-a) trebao predstaviti novu misiju NATO-a u BiH. Ipak, ovaj dokument NATO-a nije bio završen prije početka summita NATO-a u Istanbulu.

²⁴ Ova je jedinica zamišljena kao pandan Specijalnim vojnim jedinicama iz sastava SFOR-a koje su se pokazale vrlo korisnim u posebno osjetljivim operacijama kakva je, na primjer, bila ona izvedena u Hercegovačkoj banci u aprilu 2001.

²⁵ "Berlin plus" je naziv sveobuhvatnog paketa sporazuma zaključenih između NATO-a i EU 17. marta 2003 kojima se EU pruža pristup infrastrukturi NATO-a u oblasti planiranja, podrške i logistike za obavljanje vojnih misija EU.

D. BOSANSKA PERSPEKTIVA

Iako su bosanske vlasti bile formalno pozvane da sudjeluju u pregovorima o prenosu ovlasti sa SFOR-a na EUFOR, zvaničnici BiH brzo su uočili da za njih nije namjenjeno ništa više od uloge promatrača u ovoj diskusiji. Zvaničnik BiH Ministarstva odbrane kazao je ICG-u da su vlasti BiH željele sugerirati mnogo aktivniju i inovativniju ulogu za EUFOR, budući da ove snage dolaze u bitno drugačije okruženje od onog u koje je prije skoro devet godina ušao IFOR, te bi trebale imati i bitno drugačije zadatke. Na početku su zvaničnici EU pokazivali određenu zainteresiranost za ovakve ideje, ali su -- kako se približavao dan odluke o prenosu ovlasti -- postajali sve oprezniji u vezi eksperimentiranja s novom misijom i sve više pokazivali sklonost da jednostavno preuzmu ulogu koju je do sada imao SFOR.²⁶ BiH zvaničnici su na kraju to prihvatili i EUFOR-u obećali jednaki legalni status kakav je onaj što ga trenutno uživa SFOR.²⁷

Većina Bosanaca -- a Bošnjaci naročito -- vide SAD kao faktora koji igra odlučujuću ulogu u očuvanju mira i cjelovitosti države BiH. Građani srpske i hrvatske nacionalnosti priznaju da bi se bez prisustva SAD politička i sigurnosna situacija u BiH mogla pogoršati, odnosno da je prisustvo SAD snažan faktor stabilnosti BiH. Nasuprot tome, dosta građana BiH na vodeće europske sile gleda sumnjičavo, ne samo zbog njihovih propusta za trajanja rata, već i stoga što su skloni vjerovanju da su Europljani više motivirani neokolonijalnim interesima od Amerikanaca, te što se pribojavaju da neke europske sile podržavaju podjelu BiH. Za većinu Bosanaca, dakle, povlačenje SAD u ovom trenutku signaliziralo bi ravnodušnost međunarodne zajednice spram mogućnosti podjela i novih sukoba u BiH.

Iako Bosanci nisu potpuno zadovoljni ni EU ni NATO-om, očigledno je da bi oni radije vidjeli ostanak Amerikanaca i nastavak njihovog upravljanja međunarodnim vojnim snagama. Zvaničnik

---

²⁶ ICG interview sa zvaničnikom Ministarstva odbrane BiH.

²⁷ Prema trenutnom ugovoru o statusu trupa (SOF sporazum, prema engl. Status of Forces), trupe SFOR-a u BiH imune su od procedura pred lokalnim sudovima, a lokalni organi reda ih ne mogu privoditi niti hapsiti. Oni uživaju slobodan i neometan prolaz kroz BiH i ne moraju plaćati carine, poreze ili bilo kakve druge dažbine, niti moraju nositi pasoš. Detaljna lista privilegija i imuniteta koje se navode u SOF sporazumu može se pronaći na zvaničnom siteu NATO-a, na www.nato.int/sfor

Predsjedništva BiH kazao je ICG-u da je takav odnos rezultat uočenih različitih pristupa što ih EU i SAD demonstriraju tokom razrješavanja kontroverznih pitanja u BiH. Jednostavno rečeno, na Europljane se iz BiH perspektive gleda kao na one koji su skloni da izbjegavaju rješavanja kompliciranih problema u BiH i odgađaju teške odluke u nadi da će ih biti lakše donijeti u nekom kasnijem periodu. Kao posljedicu toga imamo situacije da, kada se lokalni akteri oko nečega ne mogu dogovoriti, EU naprosto ostavlja stvari neriješenim, čak i onda kada je jasno da samo jedna od strana ciljano blokira sporazum.

S druge strane, SAD se smatraju onima koji su spremni da se više uključe, da potiču na kompromis i, kada je to potrebno, da izvše snažan pritisak na lokalne zvaničnike kako bi se postigao i implementirao određeni sporazum.²⁸ Političke strukture unutar BiH su još uvijek krhke i ne mogu same otkloniti predvidive blokade u delikatnim pitanjima. Političke elite i institucije još uvijek često trebaju podšku snažnog međunarodnog partnera ukoliko se takva, teška interna pitanje trebaju razriješiti. EU u prošlosti nije bila u stanju da formulira, izvede i istraje u ciljanom pritisku kako bi se osjetljiva pitanja razriješila. Ironično, Lord Ashdown, aktivni i agresivni Visoki predstvanik, iako Europljanin s formalno duplom funkcijom (osim što je šef OHR-a on je i Specijalni predstavnik EU), u ovom kontekstu se u BiH smatra počasnim Amerikancem.

Političari u BiH izražavaju ozbiljne rezerve u vezi s načinom na koji će EU primjeniti svoj planirani pristup "batine i mrkve". S još uvijek svježim sjećanjima zločina u Srebrenici, bilo kakva ideja o "robustnom" europskom vojnom prisustvu u BiH nikome ne ulijeva previše sigurnosti. S druge strane, čak ni ograničena "batina" uslovljenosti ekonomske pomoći nikada u BiH nije konzistentno primjenjena.

Iako preferiraju Američko/NATO vodstvo u sferi vojnih poslova, zvaničnici iz BiH nisu potpuno zadovoljni ni načinom kako su u prošlosti Amerikanci organizirali svoje prioritete u BiH. Oni smatraju da su komandanti SFOR-a (uvijek američki generali) mogli daleko šire interpretirati mandat međunarodnih vojnih snaga i biti aktivniji u proganjanju ratnih zločinaca (kao što su to činili

---

²⁸ ICG interview sa zvaničnikom iz BiH Predsjedništva.

pojedini nacionalni kontingenti unutar SFOR-a²⁹). Čini se da su trupe i obavještajni kapaciteti SAD u BiH u posljednje vrijeme bili fokusirani u većoj mjeri na otkrivanje navodnih islamskih terorista negoli na proganjanje zvanično osumnjičenih ratnih zločinaca.³⁰ Bez obzira na ova nezadovoljstva, zvaničnici u BiH razumiju i prihvaćaju nove realnosti. Svima je jasno da su izgledi za obnavljanje sukoba jako mali sve dok međunarodna zajednica zadržava snažno vojno prisustvo u BiH. Strane trupe su u ovom trenutku u BiH potrebne primarno zbog psiholoških i simboličkih razloga. Ipak, od suštinske je važnosti da se vojna misija međunarodne zajednice dizajnira u skladu s potrebama BiH, a ne SAD ili EU.

IV. PRIMARNI ZADATAK

A. NEZAVRŠENI POSAO NATO-A

SFOR napušta BiH ne završivši sve svoje zadatke. Tri najurgentnija su: 1) hapšenje ratnih zločinaca; 2) nadgledanje i osiguranje brojnih skladišta oružja i spriječavanje trgovine ovog oružja na crnom tržištu; i 3) reforma oružanih snaga BiH. Većina Bosanaca je iritirana činjenicom da najsnažniji vojni savez na svijetu razmatra povlačenje iz BiH prije nego su uhapšeni Radovan Karadžić i Ratko Mladić. Ovo je značajan propust, budući da i jedan i drugi nastavljaju imati negativan uticaj na politički život i spriječavati formiranje stabilnih državnih institucija u BiH.

Značajne količine lakog i teškog naoružanja još uvijek su raspršene po skladištima širom BiH, od kojih neka nisu registrirana kod SFOR-a, kao što se to zahtijeva Daytonskim sporazumom.³¹ Imajući u vidu nemarne sigurnosne i knjigovodstvene procedure pri ovim skladištima, kao i sklonost pojedinih BiH političkih i vojnih zvaničnika da ova oružja prodaju

na crnom tržištu, međunarodna zajednica je zatražila konsolidiranje sveg oružja u ukupno 10 skladišta. No, taj proces ide dosta sporo. Iako sve strane pokazuju određeni nivo saradnje, do kraja 2004. u Republici Srpskoj će biti 53 a u Federaciji 23 skladišta teškog naoružanja.

Obavještajni izvori i zvaničnici NATO-a kazali su ICG-u da oni ne mogu adekvatno motriti sva skladišta s trenutnim nivoom svojih snaga i rasporedom obaveza. Oni izražavaju sumnje da određene količine ovog naoružanja -- uključujući i projektele zemlja zrak³² -- završavaju na crnom tržištu.³³ Od 1996 zabilježeni su slučajevi prodaje BiH oružja Iraku³⁴, irskim teroristima³⁵, Oslobođilačkoj armiji Kosova³⁶, te čak i zapadnim novinarima koji su se predstavili kao kupci oružja za paravojne snage u Kolumbiji.³⁷

Budući da tri etničke vojske u BiH smanjuju broj svojih vojnika kao i broj skladišta naoružanja, oni će se morati riješiti značajne količine teškog i lakog oružja bilo sistematskim uništavanjem tog oružja ili njegovom prodajom. Zvaničnik BiH Ministarstva

²⁹ Osobito oružja MANPADs (po engl. Man Portable Air Defence Systems, ručni mobilni raketni sistemi), pokretni ručni lanseri pomoću kojih se ispaljuju projektili koji mogu srušiti avion. Nedavno je otkriveno skladište ovog oružja u okolini Prnjavora (RS). SFOR je 21. aprila 2004 objavio da je pronašao dva skladišta ovog oružja u kojima se nalazilo 10 protuavionskih projektila SAM-7, kao i 24 antitenkovska projektila. *ONASA*, 22. april, 2004.

³⁰ ICG interviu s vojnim i obavještajnim osobljem NATO-a.

³¹ Pogledati ICG izvještaj broj 136: *Arming Saddam: The Yugoslav Connection*, 3. decembar 2002. Zbog svoje umiješanosti u ovu aferu, tadašnji predsjedavajući Predsjedništva BiH, Mirko Šarović, prinuđen je da podnese ostavku početkom aprila 2003.

³² Za detalje o kupovini raketnih lansera, projektila i ostalog oružja i municije iz BiH za irske teroriste, pogledati "Real IRA makes millions from smuggling deals", *Observer*, 6. januar 2002.

³³ Trupe za održavanje mira na Kosovu (KFOR) pronašle su 14. juna 2001 veliku količinu oružja u kamionu koji je na Kosovo stigao iz Goražda, gradića u istočnoj Bosni. Oko 300 automatskih pušaka, 1000 antitenkovskih projektila, te oko 500 protutenkovskih mina bile su sakrivene u navodnoj pošiljci rezane građe. Istraga je utvrdila da su visokopozicionirani vojni i policijski zvaničnici BiH bili godinama uključeni u šverc oružjem. Pogledati "Počelo suđenje za šverc oružja", *Oslobođenje*, 27. februar 2002.

³⁴ Reporterima španjolske televizije koji su tajno snimali sklapanje posla u kojem su se lažno predstavili kao kupci oružja za paravojne snage u Kolumbiji u Banja Luci su ponuđeni na prodaju čak i Gazela helikopteri. Pogledati "Helicopters for sale under noses of SFOR troops", *Guardian*, 19. april 2001.

²⁹ Britanska armija pokazala se, na primjer, posebno učinkovitom kada su bile u pitanju operacije hvatanja osoba osumnjičenih za ratne zločine.

³⁰ Obavještajni izvori NATO-a kazali su ICG-u da su obavještajni kapaciteti SAD gotovo u potpunosti fokusirani na nadzor radikalnih islamskih grupa u BiH.

³¹ Od 1996 SFOR je otkrio brojna ilegalna i skrivena skladišta oružja. Posljednji slučaj dogodio se u junu 2004, kada je SFOR pronašao veće količine oružja sakrivene u skladištu Crvenog krsta u Prijedoru, Republika Srpska. Vidjeti: "Pronađeno ilegalno skladište oružja", *Nezavisne Novine*, 6 juni 2004.

odbrane kazao je ICG-u da ovo uključuju oko 1.500 komada teške artiljerije, 20.000 komada pokretnih lansera (raznih vrsta minobacača), te oko 300.000 komada lakog oružja.³⁸ Drugi BiH zvaničnici kazali su da postoje stvarni rizici da dio ovog oružja bude ukraden ili prokrijumčaren na crno tržište. EUFOR mora aktivno sudjelovati u procesu osiguranja viška oružja i nadgledati njegovo kretanje i uništenje kako bi spriječio da BiH postane tržnica oružja za terorističke i gerilske pokrete.

B. VOĐENJE BOSNE KA EUROPI

Osim ovoga, BiH treba međunarodnu pomoć kako bi formirala jedinstvenu armiju, koju bi kontrolirala centralna vlast, i koja bi se jednoga dana mogla integritirati u Euro-Atlanske sigurnosne strukture čiji su stubovi NATO i EU. Ovo znači da bilo koja međunarodna vojna misija u BiH mora imati snažan fokus na obuci lokalnih snaga koja bi rezultirala unaprijeđenjem standarda vojnih snaga u BiH. Sa 7.000 profesionalnih vojnika EU bi trebala imati sposobnost da predvodi započete reforme vojnih snaga u BiH koje čine 12.000 profesionalnih vojnika.³⁹ EUFOR bi trebao napraviti iskorak u odnosu na Daytonski mandat kontroliranja kretanja i ponašanja lokalnih vojnih jedinica i pokušati izgraditi iskreno partnerstvo s lokalnim snagama. Da bi se ovo dogodilo, EUFOR mora biti daleko više prisutan u kasarnama lokalnih vojski u BiH nego što je to bio SFOR. Možda bi trebalo razmotriti razmještanje manjih detašmana EUFOR-a u blizini ili čak unutar kasarni lokalnih armija u BiH.

Kao sljedeći važan zadatak, EUFOR bi trebao prihvatiti da osigura podršku za punu provedbu reformi sigurnosnog sektora koje se trenutno razmatraju. Zakonski prijedlozi koji su do sada usvojeni u oblasti odbrane, obavještajnih poslova i policije predstavljaju potencijalno izvanredno snaženje državnih struktura vlasti i bili su nezamislivi svega nekoliko godina ranije.⁴⁰ Ipak, bez agresivnog

međunarodnog pritiska i pomoći u provedbi, ove će reforme postojati samo na papiru. Generalni pristup međunarodne zajednice u BiH trenutno se svodi na ojačavanje državnih institucija i slabljenje značaja entitetskih prerogativa, čime se žele ispraviti određeni debalansi i nepravde ugrađene u Daytonski mirovni ugovor. Ipak, separatističke snage su pokazale da su u stanju blokirati efikasan rad novih državnih institucija. EUFOR će morati igrati ulogu u procesu agresivnog sučeljavanja s ovim obstrukcionističkim snagama kako bi se osigurao stvarni napredak i onemogućilo zaustavljanje procesa reformi.

C. SUROVO OKRUŽENJE

Historijski su sukobi na Balkanu imali tendenciju da se prošire i na BiH primarno zbog njene multi-etničke prirode, geografskog položaja, te zbog pretenzija njenih susjeda na bosanski teritorij. Nekoliko konvergirajućih političkih trendova ukazuju na mogućnost pokretanja novog vala nestabilnosti u regionu. Većina ih je povezana sa od prvim, i od BiH daleko većim, bosanskim susjedom -- Srbijom i Crnom Gorom.

---

formiranjem jedinstvenog, državnog Ministarstva odbrane i uspostavljanjem jedinstvene komandne strukture nad svim vojnim snagama u BiH. Ovim je predsjedniku RS oduzeto ovlaštenje glavnog zapovjednika vojske RS i s entiteta je komanda vojnim potencijalima pomjerena na nivo države BiH, odnosno na Predsjedništvo BiH. Ova je reforma praktički promijenila Daytonski Ustav BiH (Aneks 4), koji je komandu nad vojnim snagama ostavljao na nivou entiteta. Reformama je, također, uspostavljena i Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA, skraćeno po engl. State Investigation and Protection Agency), koja će biti ovlaštena da izvodi policijske operacije i istrage širom BiH. Entitetske policije su mogle djelovati samo unutar granica entiteta kojem pripadaju. SIPA će imati ovlaštenja da istražuje ratne zločine, terorističke prijetnje i aktivnosti organiziranog kriminala. Zajednička državna obavještajna agencija formirana je 1. juna 2004. Tada su imenovani i njeni čelnici. Kada postane potpuno operativna, entitetske obavještajne službe će nestati. U teoriji, svi arhivi, dokumenti i predmeti koji su vođeni kod entitetskih obavještajnih službi postat će vlasništvo državne obavještajne službe. Nova državna obavještajno-sigurnosna agencija će sakupljati informacije o sigurnosnim prijetnjama BiH, uključujući obavještajne podatke o: terorizmu, špijunaži i sabotazi, trgovini drogama, trgovini oružjem i ljudima, gomilanju oružja za masovno uništenje, te organiziranim aktima nasilja i prijetnji usmerenim protiv određenih etničkih ili vjerskih grupa. Istovremeno, u BiH je u toku reforma sistema javnih financija koja bi trebala rezultirati novim načinom raspodjele javnih prihoda, što bi trebalo osigurati stabilno financiranje novoformiranih državnih institucija.

---

³⁸ ICG interview sa zamjenikom Ministra odbrane BiH Enesom Bećirbašićem, 9. juni 2004.

³⁹ Ako se kao kriterij promatra odnos broja međunarodnih spram lokalnih vojnih trupa, misija EUFOR-a će do sada biti najveće raspoređivanje stranih trupa u BiH. Naime, u 1995. bilo je stacionirano 60.000 stranih vojnika u okruženje u kojem je bilo oko 300.000 lokalnih trupa raspoređenih u različite, zaračene vojske. Tada je odnos bio jedan strani vojnik naspram 5 lokalnih. Kod EUFOR-a će odnos biti 1:1,7.

⁴⁰ Reforma odbrane (pogledati i fusnotu 4) rezultirala je

Kosovo se pojavljuje kao prva i najznačajnija prijetnja stabilnosti u BiH. Nemiri od 17 i 18 marta 2004 pokazali su nemoć NATO-om predvođenih snaga za održavanje mira pred onim što se pokazalo kao organizirana operacija etničkog čišćenja.⁴¹ Mnogi u regionu su, na osnovu ovih događaja, zaključili da međunarodna zajednica može biti ranjiva, te da je NATO ponekad tigar od papira. Ako se ponovi takav nivo nasilja, Kosovo bi opet trebalo pomoć i intervenciju NATO trupa iz BiH, kao što je to bio slučaj i sredinom marta. Kako se približava 2005, i s njom povezano očekivanje kosovskih Albanaca određenog progressa u vezi s finalnim statusom Kosova, mogućnosti za ponovno izbijanje nereda će se vjerovatno uvećavati. Nasilje na Kosovu moglo bi izazvati širu regionalnu reakciju, naročito kada Beograd prepozna da ga dijeli tanka nit od potpunog gubitka ove pokrajine. U takvoj situaciji, mogući su otvoreni pozivi iz Srbije na podjelu BiH kao određeni vid "kompenzacije". EUFOR će morati da ukalkulira sve ove opasnosti prilikom planiranja nivoa svojih borbenih kapaciteta u BiH.

Nestabilnost ili gubitak Kosova mogli bi dodatno radikalizirati ionako nestabilnu političku scenu u Srbiji i uvećati prijetnju nasiljem iz ove države. Bilo kakav mogući gubitak teritorije na Kosovu, mogao bi uvećati popularnost desničarskih snaga, naročito Srpske Radikalne Stranke, koja je u više navrata pozivala na obnavljanje ideja o Velikoj Srbiji, čije bi granice uključivale velike dijelove teritorija BiH i Hrvatske. Na predsjedničkim izborima u Srbiji održanim 27 juna 2004, kandidat Srpske Radikalne Stranke, Tomislav Nikolić, osvojio je 45 posto glasova birača koji su izašli na izbore.

Kontinuirano rastuće napetosti u tri regiona Srbije u kojima žive nacionalne manjine -- Preševska visoravan (Albanci), Sandžak (Bošnjaci) i Vojvodina (Mađari i ostali) -- znače, u najmanjem, da se mogućnosti za regionalnu nestabilnost ne umanjuju. EUFOR će morati budno motriti razvoj prilika u Srbiji i spriječiti bilo kakvo prenošenje nemira u BiH.

V. TRAŽI SE: KREDIBILNO MEĐUNARODNO PRISUSTVO

BiH sadrži većinu prijetnji koje brinu današnje europske lidere: regionalni sukob, slaba država,

terorizam, gomilanje konvencionalnog naoružanja, organizirani kriminal i priliv neželjenih imigranata i onih koji traže azil. Ključni, dugoročni cilj EUFOR-a trebao bi da bude doprinos stvaranju stabilne države BiH koja će biti u stanju da sama upravlja svojim poslovima bez pomoći iz inozemstva. No, BiH je još daleko od tog cilja i još će neko vrijeme trebati značajnu međunarodnu pomoć i nadzor kako bi mu se približila.

Iako je ideja o prenosu ovlasti sa SFOR-a na EUFOR politički popularna i u Washingtonu i u Briselu, uspjeh novog sigurnosnog aranžmana u BiH ne treba uzimati kao gotovu stvar. Ukoliko NATO i EU krenu u ovu operaciju kako je planirano, oni moraju obratiti pažnju na sigurnosne potrebe kako međunarodne zajednice tako i BiH. Dolazak EUFOR-a ne smije ostaviti praznog prostora u vitalno važnim oblastima. Mračne snage koje još postoje u regionu nastavljaju vrebati pogodan trenutak za svoj povratak na pozornicu. Impresivna poslijeratna postignuća međunarodne zajednice u BiH mogu biti izgubljena ukoliko EU i NATO primjene pogrešnu sigurnosnu politiku.

S druge strane, uspjeh EUFOR predstavljao bi snažan iskorak i podršku napretku BiH na putu samo-održivosti i u konačnici pune integriranosti u Euro-Atlanske institucije. Devet godina nakon Daytonu, još uvijek je prerano očekivati da se BiH sama nosi sa svojim sigurnosnim opterećenjima. Ipak, promjena dizajna međunarodnog prisustva nagovještava ozbiljnu posvećenost stabilnoj budućnosti ove zemlje. U narednih nekoliko mjeseci, koliko ostaje do konačnog prenosa ovlasti, vojni planeri su pred izazovom da tu posvećenost konkretno i realistički uokvire.

Sarajevo/Brisel 29. juni 2004

⁴¹ Pogledati ICG izvještaj, *Collapse in Kosovo*, op.cit.